

RAPORTY I ANALIZY

Seria 'Integracja'

Imigranci z krajów trzecich a system ubezpieczeń społecznych w Polsce

Michał Polakowski

Zagadnienie integracji obywateli spoza Unii Europejskiej jest w Polsce nadal zagadnieniem zaniechanym. Mimo to, iż wiele instytucji państwowych i organizacji pozarządowych realizuje projekty mające na celu ułatwić imigrantom funkcjonowanie w polskim społeczeństwie, nadal brak jest spójnego podejścia do kwestii integracji.

Celem serii „Integracja” wydawanej w ramach projektu „iMAP – Mapa inicjatyw integracyjnych” jest spojrzenie na zagadnienie integracji cudzoziemców w kontekście innych polityk, identyfikacja istniejących problemów oraz przyjrzenie się konkretnym inicjatywom realizowanym na terenie Polski. Na tej podstawie powstanie zestaw skontekstualizowanych dobrych praktyk, których szerzenie przyczyni się do wzmocnienia kompetencji pracowników administracji publicznej oraz innych organów i instytucji, a w konsekwencji do poprawy obsługi imigrantów w Polsce.

Redakcja:
dr Patryk Pawlak, dr Dorota Szelewa, Michał
Polakowski, Miłostawa Ziola

Koordinacja i skład:
Iwona Bąbiak, Gareth Chappell

Centrum Stosunków Międzynarodowych
ul. Emilii Plater 25
00-688 Warszawa
e-mail: info@csm.org.pl
www.csm.org.pl

Wyłączna odpowiedzialność za treści
przedstawione w niniejszym opracowaniu
spoczywa na autorze. Przedruk w całości lub
części możliwy jest wyłącznie za zgodą CSM.
Cytowanie oraz wykorzystanie danych
empirycznych dozwolone jest z podaniem
źródła.

Projekt realizowany jest przy wsparciu
Europejskiego Funduszu na rzecz integracji
obywateli państw trzecich oraz budżetu
państwa.

Spis treści

ABSTRAKT	5
O AUTORZE	6
1. WPROWADZENIE	7
2. MIGRANCI I ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE-PODSTAWOWE ZAGADNIENIA.....	7
3. INTEGRACJA IMIGRANTÓW W UE A POLITYKA SPOŁECZNA	10
4. CUDZOZIEMCY I ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE W POLSCE-OBOWIĄZKI I PRAWA	13
5. CUDZOZIEMCY W POLSCE I UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE-DANE EMPIRYCZNE.	17
6. PODSUMOWANIE I WNIOSKI DLA PROJEKTU IMAP	25
7. WNIOSKI DLA PROJEKTU IMAP:	25

Spis tabel

TABELA 1:

20 NAJWIĘKSZYCH LICZEBNIE NARODOWOŚCI, ZA KTÓRE ODPROWADZONO SKŁADKI NA UBEZPIECZENIE EMERYTALNO-RENTOWE, STAN NA 31.12 2008.....19

TABELA 2:

LICZBA CUDZOZIEMCÓW, ZA KTÓRE ODPROWADZONO SKŁADKI NA UBEZPIECZENIE EMERYTALNO-RENTOWE, WEDŁUG WOJEWÓDZTW, STAN NA 31. 12. 2008.....20

TABELA 3:

20 NAJWIĘKSZYCH LICZEBNIE NARODOWOŚCI, ZA KTÓRE ODPROWADZONO SKŁADKI NA UBEZPIECZENIE EMERYTALNO-RENTOWE, STAN NA 31.12 2009.....21

TABELA 4: LICZBA CUDZOZIEMCÓW, ZA KTÓRE ODPROWADZONO SKŁADKI NA UBEZPIECZENIE EMERYTALNO-RENTOWE, WEDŁUG WOJEWÓDZTW, STAN NA 31. 12. 2009.....22

TABELA 5: CUDZOZIEMCY W POLSCE WEDŁUG KRAJU POCHODZENIA I POSIADANEGO STATUSU W ROKU 2009.....24

Abstrakt

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie i analiza skali, trendów i uwarunkowań korzystania z polskiego systemu zabezpieczenia społecznego przez migrantów pochodzących z krajów trzecich. Raport w sposób systematyczny opisuje regulacje dotyczące różnych świadczeń oferowanych w ramach polskiego systemu zabezpieczenia społecznego ze szczególnym uwzględnieniem specyficznej sytuacji cudzoziemców na rynku pracy

Pierwsza część raportu zaznajamia czytelnika z podstawowymi pojęciami dotyczącymi świadczeń społecznych i związkiem pomiędzy zjawiskiem migracji i funkcjonowaniem polityki społecznej. W następnej części przedstawione są podstawowe ramy prawne regulujące integrację migrantów w społeczeństwach przyjmujących z uwzględnieniem problemów polityki społecznej. Zasadniczą częścią raportu jest prezentacja polskiego systemu zabezpieczenia społecznego z punktu widzenia integracji cudzoziemców pochodzących z krajów trzecich. Opisowi temu towarzyszy analiza empiryczna oparta na danych pochodzących z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Raport zakończony jest przedstawieniem rekomendacji dla projektu iMAP.

O autorze

Michał Polakowski jest doktorantem w Maastricht Graduate School of Governance, Universiteit Maastricht, gdzie kończy prace doktorską na temat transformacji polityki społecznej w krajach postkomunistycznych. Studiował również na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Środkowoeuropejskim w Budapeszcie.

Zainteresowania Michała Polakowskiego skupiają się także na związku pomiędzy rozwojem gospodarczym a polityką społeczną, historycznych i politycznych uwarunkowaniach państwa opiekuńczego, zmianie instytucjonalnej oraz innowacyjnych metodach badawczych w naukach społecznych. Publikował w Journal of European Social Policy.

Kontakt: michal.polakowski@maastrichtuniversity.nl

1. Wprowadzenie

Zabezpieczenie społeczne jest jednym z głównych mechanizmów mających przeciwdziałać znacznemu pogorszeniu sytuacji życiowej w przypadku wystąpienia takich jak ryzyk socjalnych, jak starość, bezrobocie, macierzyństwo, choroba itd. Wśród państw uprzemysłowionych istnieje szereg rozwiązań instytucjonalnych, które regulują działanie tych mechanizmów w stosunku do różnych grup społecznych, w tym migrantów. Celem niniejszego raportu jest opis uczestnictwa migrantów pochodzących z państw trzecich legalnie przebywających w Polsce w programach polityki społecznej. Generalnie rzecz ujmując, uczestnictwo to (uwzględniając zarówno składki, jak i świadczenia) opiera się na tych samych zasadach jak w przypadku obywateli polskich i jest uwarunkowane czynnikami takimi jak długość zatrudnienia, wysokość odprowadzanych składek itd.

Raport ma następującą strukturę. Część pierwsza dotyczy podstawowych zagadnień związanych z uczestnictwem migrantów w systemach zabezpieczenia społecznego w krajach UE i uwzględnia ramy prawne, jak i podstawowe dane empiryczne. Część druga wprowadza regulacje dotyczące funkcjonowania polskiego systemu i zajmuje się analizą aktów ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji migrantów. Część trzecia raportu opiera się na unikalnych danych udostępnionych przez Departament Statystyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Raport zamykają konkluzje i wnioski dla dalszych badań prowadzonych w ramach projektu iMAP.

2. Migranci i zabezpieczenie społeczne-podstawowe zagadnienia

Kwestia wzajemnego wpływu imigracji i zabezpieczenia społecznego zajmuje jedno z najważniejszych miejsc zarówno w dyskusjach publicznych jak i dyskursie (Mair and Zielonka 2002; Zimmermann 2005; Valtonen 2008; SOPEMI 2009; Grabowska-Lusińska, Janicka-Żylicz et al. 2010; Szczepański 2010). Już na wstępie należy podkreślić, że

charakter tej dyskusji jest silnie uwarunkowany z jednej strony ideologicznie, z drugiej zaś odczuwanymi bądź wyobrażonymi problemami związanymi z korzystaniem przez cudzoziemców z programów polityki społecznej. Z tego powodu zrozumienie problemów integracji cudzoziemców musi uwzględniać charakter krajowego reżimu integracyjnego, charakterystyk samych imigrantów, jak i cech systemów polityki społecznej (Bauer, Dietz et al. 2005). Ponieważ żaden z tych elementów nie jest ściśle regulowany na poziomie unijnym, to unormowania w tej sferze pozostają domeną państw członkowskich UE.

Można wyróżnić trzy podstawowe rodzaje motywów imigracji. Pierwszy strumień imigracyjny dotyczy łączenia rodzin i stanowi około połowy migracji w Europie północnej, podczas gdy ma on mniejsze znaczenie w Europie południowej. Drugi strumień to migracja związana z azylem i ma miejsce głównie w Europie północnej. Trzeci zasadniczy strumień to migracja związana z poszukiwaniem pracy. Wpływ obecności migrantów na społeczeństwa przyjmujące jest ściśle związana z rozmiarem zjawiska migracji jak i jej fazą.

W przypadku dyskusji na temat integracji cudzoziemców i funkcjonowania polityki społecznej wyróżnić można dwa podstawowe nurty. Nurt pierwszy dotyczy polityki społecznej jako czynnika przyciągającego cudzoziemców, którzy przybywając do kraju przyjmującego generują dodatkowe koszty w systemie zabezpieczenia społecznego. Argument ten przywołuje się szczególnie często w przypadku osób poszukujących azylu. Drugi nurt literatury podkreśla zyski, jakie generowane są przez wykształconych imigrantów zarówno poprzez ich uczestnictwo w rynku pracy, jak i w postaci kontrybucji do systemu ubezpieczenia społecznego. Trudno jest ocenić jednoznacznie, który z tych dwóch argumentów dominuje, ponieważ ocena kosztów i zysków imigracji dla polityki społecznej zależy od wielu czynników: np. legalności zatrudnienia cudzoziemców, dochodów, stanu psychofizycznego, organizacji i finansowania polityki społecznej, zakresu praw socjalnych itd.

Przykładem złożoności relacji pomiędzy zjawiskiem migracji i funkcjonowaniem polityki społecznej może być ocena wpływu migracji na niemiecki system zabezpieczenia społecznego. Bauer i współpracownicy (Bauer, Dietz et al. 2005) przedstawiają przegląd analiz dotyczących tej kwestii i wskazują na niejednoznaczność tej oceny. Według autorów

przeгляdu przyczyny wzrostu wydatków na pomoc dla imigrantów są trudne do zidentyfikowania, niemniej jednak, jako jeden z głównych czynników wskazuje się dużą liczbę cudzoziemców, którzy nie są aktywni na rynku pracy. Ponownie, jak wskazano powyżej, koszty generowane są głównie przez programy pomocy społecznej a nie programy ubezpieczeniowe. Co ważne, analizy wskazują na brak możliwości powiązania aktywności imigrantów ze zjawiskiem zależności od pomocy (*welfare dependency*). Autorzy wspomnianego opracowania wskazują raczej na niekorzystne cechy społeczno-ekonomiczne migrantów jako źródło potencjalnych problemów z aktywizacją na rynku pracy.

Jeśli chodzi o wpływ imigracji na sytuacje funduszy ubezpieczeń społecznych, przywoływani autorzy podkreślają, że cudzoziemcy są płatnikami netto. Efekt ten jednak zmniejsza się wraz ze starzeniem się niemieckiego społeczeństwa (w tym starzeniem się populacji imigrantów). Oznacza to, że imigracja jest w stanie zrównoważyć negatywne zjawiska demograficzne pod warunkiem sukcesywnego zwiększania jej strumienia. Jednocześnie wielkość tego strumienia będzie trudna do zaakceptowania przez społeczeństwo przyjmujące.

Podsumowując, kwestia integracji imigrantów w systemie polityki społecznej ma bardzo złożony charakter i w dużej mierze zależy od cech imigrantów, ich aktywności zawodowej oraz charakterystyki rynku pracy. W przypadku legalnej migracji zarobkowej, która w dużej mierze ma charakter okresowy, doświadczenia innych krajów mogą wskazywać na pozytywny efekt dla systemu zabezpieczenia społecznego. Wyniki powyższych badań obalają zatem negatywny mit dotyczący domniemanej powszechności zjawiska zależności od pomocy (*welfare dependency*) populacji imigranckiej. Co więcej, tymczasowy charakter migracji ogranicza możliwość korzystania z dobrodziejstw polityki społecznej, ponieważ często okres pracy nie jest wystarczający do przyznania pracującemu migrantowi prawa do otrzymywania świadczeń. Często też regulacje traktują obcokrajowców w sposób odrębny. Kwestia równego traktowania jest przedmiotem następnej sekcji.

3. Integracja imigrantów w UE a polityka społeczna

Jak wynika z powyższej dyskusji, kwestia integracji cudzoziemców z państw trzecich w krajowych systemach polityki społecznej dotyczy przeciwdziałania dyskryminacji w dostępie do programów polityki społecznej. Ponieważ zagadnienie dyskryminacji cudzoziemców pochodzących z państw trzecich zostało wyczerpująco poruszona w poprzednich raportach cząstkowych i jest ono w dużej mierze pochodną uczestnictwa w rynku pracy, zostanie ono tutaj tylko ogólnie nakreślone.

Jednym z ważniejszych aktów prawnych jest Dyrektywa Rady 2003/109/EC z 25 listopada 2003¹ dotycząca długoterminowych rezydentów podstawowe standardy traktowania imigrantów, przebywających na terytorium Unii Europejskiej. Z punktu widzenia uczestnictwa w rynku pracy ważnym krokiem jest zapis Traktatu Amsterdamskiego dotyczący zwalczania dyskryminacji na tle rasowym i etnicznym. Zapis ten został skonkretyzowany w dwóch dyrektywach: Dyrektywie w sprawie równości rasowej 2000/43/WE² oraz Dyrektywę w sprawie równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy 2000/78/WE³. Dyrektywa w sprawie równości rasowej wprowadza zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne, chroni przed dyskryminacją w zatrudnieniu i szkoleniach, edukacji, zabezpieczeniach społecznych (wliczając w to ubezpieczenia społeczne i opiekę zdrowotną), przywilejach socjalnych, w członkostwie i uczestniczeniu w organizacjach pracowników i pracodawców oraz dostępie do towarów i usług, w tym również domów i mieszkań. Z kolei Dyrektywa w sprawie równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy wprowadza zasadę równego traktowania bez względu na religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w zatrudnieniu, szkoleniach oraz członkostwie i uczestniczeniu w organizacjach pracowników i pracodawców, przy czym zawiera takie same postanowienia jak dyrektywa w sprawie równości rasowej w zakresie definicji dyskryminacji

¹ Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third country nationals who are long-term residents. DU. U. I. 251 z 3.10.2003

² Dziennik Urzędowy L 180 , 19/07/2000 P. 0022 - 0026

³ Dziennik Urzędowy L 303 , 02/12/2000 P. 0016 - 0022

Rola imigrantów w europejskich systemach zabezpieczenia społecznego została skonkretyzowana w Zielonej księdze⁴. Jak wskazuje ten dokument, imigranci mogą mieć kluczową rolę w podtrzymywaniu dobrobytu w Unii Europejskiej w sytuacji starzenia się europejskich społeczeństw (a zatem skłania się ku podejściu, które uznaje istnienie tej grupy za korzystną).

Jeśli chodzi o najnowsze regulacje, należy wspomnieć o Traktacie Lizbońskim, który wszedł w życie 1 grudnia 2009⁵. Traktat Lizboński włączył do głównego nurtu polityki równościowej przeciwdziałanie dyskryminacji a także włączył Kartę Praw Podstawowych⁶ do prawa pierwotnego, co oznacza, że katalog cech będących przedmiotem polityki równościowej obejmuje płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub światopogląd, opinie polityczne lub wszelkie inne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną oraz przynależność państwową. Warto wspomnieć, że dwa kraje, Anglia i Polska podpisały protokół, który ogranicza stosowanie Karty, w innych przypadkach posiadającej status traktatu.

Z punktu widzenia integracji i polityki społecznej istotny jest fakt, iż kształtowanie polityki społecznej jest domeną rządów narodowych. Jedyny bezpośredni mechanizm koordynacji, jaki istnieje to Otwarta Metoda Koordynacji. Mechanizm ten oparty jest na systemie rekomendacji i monitoringu i nie ma bezpośredniego wpływu na kształt regulacji krajowych. Z tego właśnie powodu nie można mówić o jednym modelu integracji w przypadku polityki społecznej a raczej o zbiorze zaleceń⁷.

Podsumowując, kształtowanie dostępu do polityki społecznej dla imigrantów jest raczej efektem historycznych uwarunkowań polityki imigracyjnej poszczególnych krajów

⁴ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/com/2004/com2004_0811pl01.pdf COM(2004) 811, styczeń 2005

⁵ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską., Dz. Urz. UE z 17.12.2007 r., C-306/1.

⁶ Karta Praw Podstawowych Dz. U. (2007/C 303/01)

⁷ Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Scoreboard on implementing the social policy agenda final.

członkowskim, w mniejszym stopniu zaś regulacji na poziomie unijnym. Dotyczy to zwłaszcza polityk integracyjnych skierowanych do uchodźców, w przypadku których istnieją bardzo zróżnicowane rozwiązania (od specjalnych programów integracyjnych po ograniczanie dostępu do świadczeń do cudzoziemców długotrwale przebywających na terytorium danego kraju). Według autorów raportu przygotowanego dla Komisji Europejskiej dotyczącego różnych aspektów integracji w krajach UE⁸, w przypadku integracji cudzoziemców i systemów polityki społecznej zaobserwować można zjawisko ‘drabiny hierarchii’, na dole której znajdują się uchodźcy i inne osoby poszukujące ochrony (mający najmniej praw socjalnych), a na jej szczycie lokują się naturalizowani obywatele.

Jeśli chodzi o przykłady integracji specyficznej grupy cudzoziemców, jaką są uchodźcy w poszczególnych państwach członkowskich, wspomniany raport wskazuje na znaczne różnice. I tak, w przypadku Wielkiej Brytanii i Danii można zauważyć znaczne ograniczenie praw uchodźców w porównaniu z powszechnie obowiązującymi zasadami; otrzymują oni tylko pomoc rzeczową a wyłączeni są ze świadczeń pieniężnych. Przyczyną takiego restrykcyjnego podejścia jest założenie, że hojne i łatwo dostępne świadczenia będą zachętą do wzmożonej imigracji. Raport wskazuje również na inne grupy cudzoziemców (imigranci tymczasowi czy pracownicy sezonowi), które w wielu krajach członkowskich nie są traktowani na równi z obywatelami.

Niemniej jednak, w przypadku pozostałych grup migrantów zauważyć można tendencję do zrównywania dostępu do programów polityki społecznej pomiędzy obywatelami krajów członkowskich UE i cudzoziemców pochodzących z państw trzecich. Oznacza to równość w dostępie do praw socjalnych przy jednoczesnym spełnieniu określonych obowiązków (okres składkowy itp.). Istnieje niewiele krajów, które stosują wyłączenia od tej zasady, lecz ich liczba sukcesywnie spada, ponieważ takie rozwiązania stoją w sprzeczności z przywołanymi powyżej regulacjami antidyskryminacyjnymi.

⁸ European Commission (2005) Study on Immigration, Integration and Social Cohesion

Zagadnieniem niejako na marginesie powyższych rozważań jest koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego krajów członkowskich Unii Europejskiej⁹. Koordynacja opiera się na czterech podstawowych zasadach: równego traktowania (zakaz dyskryminacji), jedności stosowanego prawodawstwa (podleganie jednemu systemowi prawnemu w danym okresie), zachowania praw nabytych oraz w trakcie nabywania (transfer świadczeń z każdego kraju UE) oraz sumowania okresów ubezpieczenia (uwzględnienie okresów ubezpieczenia z każdego kraju UE, w którym osoba podlegała ubezpieczeniu). Początkowo koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego dotyczyła wyłącznie obywateli krajów Unii Europejskiej. Rozporządzenie Rady (WE) NR 859/2003 z dnia 14 maja 2003 r. rozszerzyło zakres podmiotowy koordynacji również na obywateli państw trzecich¹⁰.

Jak pokazują przykłady zaprezentowane w tej sekcji raportu, istnieje wiele rozwiązań dotyczących integracji obywateli państw trzecich w ramach systemów polityki społecznej. Regulacje wprowadzone na poziomie europejskim stopniowo ujednolicają dostęp do programów polityki społecznej poprzez ograniczanie dyskryminacyjnego traktowania. Niemniej jednak, zakres praw socjalnych pozostaje domeną krajów członkowskich i w tym obszarze występuje bardzo duże zróżnicowanie.

4. Cudzoziemcy i zabezpieczenie społeczne w Polsce-obowiązki i prawa.

Celem niniejszej sekcji jest opisanie praw i obowiązków cudzoziemców, dotyczących ubezpieczenia społecznego w Polsce. W raporcie uwzględnione są osoby przebywające na terytorium Polski legalnie i podlegające obowiązkowym ubezpieczeniom. Należy podkreślić,

⁹ Rozporządzenie Rady i Parlamentu Europejskiego (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego oraz Rozporządzenie Rady i Parlamentu Europejskiego nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego obowiązujące od 1 Maja 2010 i zastępujące Rozporządzenie Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie oraz

¹⁰ Rozporządzenie Rady (WE) NR 859/2003 z dnia 14 maja 2003 r. rozszerzające przepisy rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 i rozporządzenia (EWG) nr 574/72 na obywateli państw trzecich, którzy nie są jeszcze objęci tymi przepisami wyłącznie ze względu na ich obywatelstwo

że z analizy wyłączone są ubezpieczenia zdrowotne oraz świadczenia z pomocy społecznej¹¹.

Podstawowym aktem prawnym regulującym kwestię ubezpieczenia cudzoziemców w Polsce jest Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych¹². Ustawa ta wskazuje osoby, które podlegają ubezpieczeniu społecznemu oraz zasady włączania do systemu. Wszystkie osoby, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są: pracownikami, zleceniobiorcami, osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym (art. 6, ust. 1), bez względu na obywatelstwo. Istnieją od tej zasady wyłączenia, określone w Ustawie (obywatele państw obcych, których pobyt na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej nie ma charakteru stałego i którzy są zatrudnieni w obcych przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, misjach, misjach specjalnych lub instytucjach międzynarodowych, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej). Nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu również cudzoziemcy zatrudnieni przez polskie podmioty, ale wykonujący pracę poza granicami Polski.

Na pracodawcy zatrudniającym cudzoziemca ciąży obowiązek zgłoszenia go do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w ciągu 7 dni od momentu zatrudnienia, jak również comiesięczne odprowadzanie składek na ubezpieczenie społeczne, oraz informowanie o ich wysokości pracownika. W skład ubezpieczenia społecznego wchodzi cztery komponenty:

1. ubezpieczenie emerytalne – na wypadek niezdolności do pracy ze względu na podeszły wiek;
2. ubezpieczenie rentowe – na wypadek utraty zdolności do pracy lub śmierci żywiciela rodziny;
3. ubezpieczenie chorobowe – na wypadek choroby lub macierzyństwa;
4. ubezpieczenie wypadkowe – od wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

¹¹ Zagadnienia te zostaną omówione w kolejnych raportach cząstkowych.

¹² Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych Dz.U. 1998 nr 137 poz. 887

Obok składek na ubezpieczenie społeczne, pracodawcy są zobowiązani odprowadzać składki na Fundusz Pracy (ubezpieczenie na wypadek bezrobocia) oraz Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (na wypadek niewypłacalności pracodawcy). W przypadku pojawienia się zdarzeń wymienionych powyżej, cudzoziemiec po spełnieniu określonych wymagań (obowiązujących również polskich pracowników) ma prawo do otrzymywania określonego świadczenia.

Należy podkreślić, że ubezpieczenie emerytalno-rentowe jest obowiązkowe nie tylko dla cudzoziemskich pracowników, ale także dla kategorii cudzoziemców takich jak stypendyści sportowi, osoby na urlopie macierzyńskim, duchowni itd. Jeśli chodzi o ubezpieczenie chorobowe, obowiązkowi ubezpieczenia podlegają osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy. Nie dotyczy ono zatem osób zatrudnionych na podstawie umów cywilno-prawnych (umowa o dzieło itd.). W przypadku ubezpieczenia wypadkowego, podlegają mu osoby objęte ubezpieczeniem emerytalno-rentowym (z wyjątkiem osób bezrobotnych).

W przypadku świadczenia chorobowego¹³, obowiązuje ono od 34 dnia niezdolności do pracy (wcześniej finansuje je pracodawca) i wynosi 80% otrzymywanego dotychczas wynagrodzenia. Może być wypłacane do 184 dni. Warunkiem koniecznym jest minimalny okres ubezpieczenia wynoszący 30 dni (180 dni w przypadku ubezpieczenia dobrowolnego). Drugim elementem tego ubezpieczenia jest zasiłek macierzyński. Obejmuje on osoby, które urodziły dziecko, przyjęły dziecko na wychowanie lub wychowują je w ramach rodziny zastępczej. Zasiłek wynosi 100% otrzymywanej dotychczas płacy i jest wypłacany przez 20 tygodni (długość świadczenia rośnie wraz z liczbą dzieci urodzonych podczas jednego porodu).

Do świadczeń długookresowych zaliczyć można renty i emerytury¹⁴. Renta inwalidzka przysługuje osobom, które utraciły zdolność do wykonywania pracy zarobkowej (całkowicie lub częściowo). Jej wysokość jest zależna od uprzednio uzyskiwanych zarobków a prawo do

¹³ Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. 2005 nr 31 poz. 267 z późn zm.)

¹⁴ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. 1998 nr 162 poz. 1118)

niej-od odpowiednio długiego okresu składkowego. W przypadku śmierci pracownika jego rodzina może ubiegać się o rentę rodzinną. Przysługuje ona dzieciom pracownika do 16 roku życia (25 roku życia w przypadku kontynuowania nauki). Do renty rodzinnej ma również prawo małżonek, który jest niezdolny do pracy, lub osiągnął 50 rok życia w chwili śmierci ubezpieczonego. Wysokość świadczenia zależy od renty, którą otrzymywałby zmarły.

Prawo do emerytury przysługuje osobom, które spełniają następujące warunki: odpowiedni okres składkowy i osiągnięcie wieku emerytalnego (65 lat dla mężczyzn i 60 lat dla kobiet). Z punktu widzenia cudzoziemców, zwłaszcza tych, którzy nie osiedlili się na stałe w Polsce, regulacja transferu uprawnień jest szczególnie istotna. Kwestie uznawania okresów składkowych (stażu pracy) dla obywateli Unii Europejskiej są regulowane w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. W przypadku obywateli państw trzecich, uznanie okresów składkowych odbywa się tylko wtedy gdy obowiązuje odpowiednia umowa międzynarodowa podpisana przez Polskę i kraj pochodzenia cudzoziemca.

Aktualnie obowiązują dwustronne umowy międzynarodowe pomiędzy Polską a następującymi krajami:

- wchodzącymi w skład byłej Jugosławii: Chorwacją, Bośnią i Hercegowiną, Serbią oraz Czarnogórą¹⁵;
- Republiką Macedonii¹⁶;
- Stanami Zjednoczonymi Ameryki¹⁷;
- Kanadą¹⁸;
- Koreą Południową¹⁹ oraz
- Australią²⁰.

¹⁵ Umowa z dnia 16 stycznia 1958r. między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii o ubezpieczeniu społecznym (Dz.U. z 1959r. nr 19, poz.114)

¹⁶ Umowa z dnia 6 kwietnia 2006r. między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Macedonii o zabezpieczeniu społecznym (Dz.U. z 2007r., nr 229, poz. 1686)

¹⁷ Umowa z dnia 2 kwietnia 2008 roku o zabezpieczeniu społecznym między Rzeczpospolitą Polską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki, Dz.U. z 2009r., nr 46, poz. 374,376

¹⁸ Umowa z dnia 2 kwietnia 2008 roku o zabezpieczeniu społecznym między Rzeczpospolitą Polską a Kanadą, Dz.U. z 2009r., nr 133, poz. 1095, 1097

¹⁹ Umowa o zabezpieczeniu społecznym między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Korei, Dz.U. z 2010r., nr 35, poz. 192,194

Jak wykażą dane w następnej sekcji, w znacznej większości cudzoziemcy pracujący w Polsce nie są objęci tego typu regulacjami, ponieważ pomiędzy ich krajem pochodzenia a Polską nie została podpisana odpowiednia umowa. Oznacza to, że w przypadku osób pragnących pobierać świadczenie poza krajami Unii Europejskiej nie podlegają transferowi prawa do świadczeń uzyskane podczas pracy w Polsce.

Podsumowując zagadnienia uregulowań prawnych dotyczących ubezpieczenia społecznego, należy podkreślić, że pracownicy cudzoziemcy legalnie zatrudnieni w Polsce podlegają takim samym obowiązkom jak polscy pracownicy. Jednocześnie, w znacznej mierze, mają takie same prawa. Poważnym problemem z perspektywy cudzoziemców najczęściej zatrudnianych w Polsce jest natomiast brak regulacji dotyczących uznawania okresów składkowych ubezpieczenia emerytalno-rentowego w ich krajach pochodzenia. W warunkach migracji cyrkularnych może prowadzić to do sytuacji, w której cudzoziemcy nie legitymują się odpowiednim stażem pracy uprawniającym do emerytury zarówno w Polsce, jak i kraju pochodzenia.

5. Cudzoziemcy w Polsce i ubezpieczenia społeczne-dane empiryczne.

Celem tej sekcji jest nakreślenie uczestnictwa w polskim systemie zabezpieczenia społecznego. Analiza opiera się na danych udostępnionych przez Departament Statystyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych specjalnie na potrzeby projektu iMAP. Niestety, dane obejmują tylko osoby, za które pracodawcy opłacili składki, nie dysponujemy natomiast wiedzą na temat korzystania ze świadczeń społecznych. Innym problematycznym zagadnieniem jest fakt, że dane obejmują wszystkie kategorie cudzoziemców (np. uchodźców). Niemniej jednak, korzystanie ze świadczeń społecznych, takich jak zasiłek macierzyński, nie jest zjawiskiem częstym wzięwszy pod uwagę liczbę osób opłacających składki. Wnioski takie można wyciągnąć na podstawie danych pośrednich, takich jak np.

²⁰ Nie weszła jeszcze w życie

liczba urodzeń dzieci, których jednym z rodziców jest cudzoziemiec²¹. Również badania dotyczące korzystania przez obcokrajowców z zasiłków dla bezrobotnych, wskazują na ograniczone korzystanie z tych świadczeń²².

Jak wskazują dane dla końca roku 2008, pracodawcy odprowadzili do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe dla niemal 52 tysięcy osób. Oznacza to, że tyle osób legitymujących się obywatelstwem innym niż polskie było oficjalnie zatrudnionych i zgłoszonych do ewidencji ZUS. Takie ujęcie kategorii cudzoziemców wynika z faktu, że statystyki te obejmują również uchodźców i inne kategorie osób, które nie są przedmiotem niniejszego opracowania (np. obywateli Unii Europejskiej). Niemniej jednak, dane ZUS pozwalają na ocenę skali korzystania przez cudzoziemców pochodzących z krajów trzecich z systemu zabezpieczenia społecznego oraz dynamikę tego zjawiska, zważywszy, że w przypadku większości narodowości liczba np. uchodźców jest niewielka.

Wśród pracowników objętych ubezpieczeniem społecznym największą grupę stanowili Ukraińcy (ponad 15 tysięcy osób), co stanowiło 29 % wszystkich ubezpieczonych cudzoziemców. Z punktu widzenia wysokości odprowadzonych składek, było to 22% łącznej sumy odprowadzonych składek. Kolejną grupę ubezpieczonych stanowili Afgańczycy: odprowadzono składki za ponad 6 tysięcy pracowników tej narodowości. Tak wysoka pozycja tej narodowości jest uderzająca w świetle innych danych statystycznych. Problem ten zostanie poruszony poniżej. Trzecią pod względem liczebności narodowością są Białorusini: odprowadzono składki za 3629 osób, co stanowiło niecałe 7% ogółu osób zarejestrowanych w ewidencji. Kolejne narodowości stanowili Rosjanie i Wietnamczycy, odpowiednio 2449 i 2186, co stanowiło poniżej 5% wszystkich ubezpieczonych cudzoziemców. Za nimi plasowali się Bułgarzy, Chińczycy i Ormianie.

Interesujące wyniki daje porównanie wysokości składek dla cudzoziemców z krajów Unii Europejskiej i krajów trzecich. I tak, na przykład średnia składka Ukraińca stanowi około

²¹ Szelewa, Dorota (2010) *Imigracja a Problemy Rodziny* Warszawa, Centrum Stosunków Międzynarodowych Seria 'Integracja', Projekt iMAP

²² Polakowski, M. (2010). *Imigranci z krajów trzecich na polskim rynku pracy*. Warszawa, Centrum Stosunków Międzynarodowych Seria 'Integracja', Projekt iMAP

60% średniej składki odprowadzanej za pracownika niemieckiego. Największa dysproporcja pomiędzy wysokością odprowadzanych składek za jednego pracownika istnieje pomiędzy Ormianami a Hindusami. Składki Hindusów są dwa razy wyższe niż Ormian.

Tabela 1: 20 największych liczebnie narodowości, za które odprowadzono składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe, stan na 31.12 2008.

OBYWATELSTWO	LICZBA OSÓB	ŁĄCZNY WYMIAR SKŁADEK
OGÓŁEM	51 995	28 449 575,48
UKRAIŃSKIE	15 120	6 358 431,66
AFGAŃSKIE	6 264	3 733 924,81
BIAŁORUSKIE	3 629	1 853 036,23
ROSYJSKIE	2 449	1 472 817,79
WIETNAMSKIE	2 186	1 026 070,50
NIEMIECKIE	1 786	1 274 103,39
BUŁGARSKIE	1 453	595 298,68
CHIŃSKIE	1 284	705 325,89
ARMEŃSKIE	1 116	391 943,49
TURECKIE	881	454 922,24
FRANCUSKIE	850	686 263,97
WŁOSKIE	814	672 975,54
MOŁDAWSKIE	809	389 344,95
RUMUŃSKIE	749	438 808,89
CZESKIE	718	526 629,15
LITEWSKIE	712	473 935,12
BRYTYJSKIE	659	416 725,20
HINDUSKIE	625	444 261,40
SŁOWACKIE	545	386 395,10
AMERYKAŃSKIE	512	306 291,79

Źródło: Departament Statystyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, opracowanie własne

Tabela 2 prezentuje zróżnicowanie przestrzenne ilości ubezpieczonych i wysokości odprowadzonych składek w układzie wojewódzkim. Zasadnicza koncentracja cudzoziemców ma miejsce w województwie Mazowieckim, gdzie przebywało ponad 12 tysięcy osób. Stanowiło to niecałe 24% wszystkich cudzoziemców. Kolejne województwa pod względem

wielkości pracującej populacji stanowiły Dolnośląskie, Śląskie, Małopolskie i Wielkopolskie, gdzie zarejestrowano odpowiednio 3463, 3192, 2948 i 2854 pracujących. Województwa, w których zgłoszono najmniej pracujących cudzoziemców to Świętokrzyskie, Lubuskie i Warmińsko-Mazurskie. Zgłoszono tam odpowiednio 662, 907 i 1116 pracowników. Jeśli chodzi o przestrzenne zróżnicowanie wysokości składek, uśredniona najniższa składka była odprowadzana w województwie Opolskim, podczas gdy najwyższa - w Warmińsko-Mazurskim.

Tabela 2: Liczba cudzoziemców, za które odprowadzono składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe, według województw, stan na 31. 12. 2008.

WOJEWÓDZTWO	LICZBA OSÓB	ŁĄCZNY WYMIAR SKŁADEK
OGÓŁEM	51995	28449575
DOLNOŚLĄSKIE	3463	1862682
KUJAWSKO-POMORSKIE	1390	799334,6
LUBELSKIE	1818	911794,3
LUBUSKIE	907	460634,6
ŁÓDZKIE	2070	1158776
MAŁOPOLSKIE	2948	1645647
MAZOWIECKIE	12309	7218552
OPOLSKIE	1400	619069,4
PODKARPACKIE	1415	707640,3
PODLASKIE	1172	615956,5
POMORSKIE	2459	1397915
ŚLĄSKIE	3192	1855188
ŚWIĘTOKRZYSKIE	662	333017,2
WARMIŃSKO - MAZURSKIE	1116	702202,6
WIELKOPOLSKIE	2854	1518863
ZACHODNIOPOMORSKIE	1997	1014606
Reszta	10823	5627697

Źródło: Departament Statystyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, opracowanie własne

Tabele 3 i 4 prezentują sytuację dla roku 2009. W porównaniu z rokiem poprzednim sytuacja nie uległa zasadniczej zmianie. Ranking najliczniejszych narodowości nie wykazuje zasadniczych zmian, zaobserwować można ogólny wzrost liczebności cudzoziemców jak i

stosunkowo równomierny rozłożony między poszczególne narodowości. Podobne wnioski można wysunąć dla przestrzennego zróżnicowania zgłaszanych cudzoziemców, jak i terytorialnych dysproporcji, z tą różnicą, że średnio największa składka była odprowadzana w województwie Kujawsko-Pomorskim a najniższa w województwie Świętokrzyskim.

Tabela 3: 20 największych liczebnie narodowości, za które odprowadzono składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe, stan na 31.12 2009.

OGÓLEM	56 311	32 646 126,49
UKRAIŃSKIE	16 323	7 526 222,87
AFGAŃSKIE	6 251	3 906 961,36
BIAŁORUSKIE	3 784	2 111 831,28
ROSYJSKIE	2 645	1 696 146,99
WIETNAMSKIE	2 541	1 160 969,80
NIEMIECKIE	1 905	1 222 661,87
BUŁGARSKIE	1 680	718 097,89
CHIŃSKIE	1 479	1 043 305,62
ARMĘSKIE	1 247	466 379,93
TURECKIE	1 018	521 330,73
WŁOSKIE	937	696 749,17
FRANCUSKIE	905	951 519,73
BRYTYJSKIE	834	616 536,99
LITEWSKIE	825	523 435,85
CZESKIE	761	680 341,52
HINDUSKIE	758	508 552,89
RUMUŃSKIE	703	390 195,50
MOŁDAWSKIE	591	269 455,57
SŁOWACKIE	586	421 093,41
AMERYKAŃSKIE	580	317 447,45
KAZACHSKIE	508	309 042,22

Źródło: Departament Statystyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, opracowanie własne

Tabela 4: Liczba cudzoziemców, za które odprowadzono składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe, według województw, stan na 31. 12. 2009

OGÓŁEM	Liczba ubezpieczonych osób fizycznych	Kwota przypisu składek
OGÓŁEM	56311	32646126,49
DOLNOŚLĄSKIE	3530	1 944 083,56
KUJAWSKO-POMORSKIE	1 450	894 327,85
LUBELSKIE	1 871	954 314,01
LUBUSKIE	1 040	530 277,57
ŁÓDZKIE	2 484	1 319 819,98
MAŁOPOLSKIE	3 419	1 897 778,69
MAZOWIECKIE	14 349	8 886 356,69
OPOLSKIE	1 280	646 086,01
PODKARPACKIE	1 616	860 570,27
PODLASKIE	1 264	682 026,36
POMORSKIE	2 590	1 562 941,46
ŚLĄSKIE	3 432,00	1 962 417,36
ŚWIĘTOKRZYSKIE	809	376 565,68
WARMIŃSKO - MAZURSKIE	1 194	726 903,64
WIELKOPOLSKIE	3 024	1 706 847,86
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 983	1 058 347,08
Reszta	10 976	6 636 462,41

Źródło: Departament Statystyki Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, opracowanie własne

Ostatnim krokiem analizy jest skonfrontowanie danych uzyskanych z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z informacją statystyczną dotyczącą ilości osób, którzy przebywają w Polsce (na podstawie informacji oferowanych przez Urząd do Spraw Cudzoziemców). Tabela 5 prezentuje liczbę cudzoziemców przebywających w Polsce pod koniec roku 2009. Dane te należy zatem porównać z danymi zamieszczonymi w Tabeli 3. Porównanie to dostarcza dwie zasadnicze refleksje.

Pierwszym wniosek, jaki się nasuwa w tym porównaniu dotyczy niewielkiego odsetka cudzoziemców objętych ubezpieczeniem społecznym (w rozumieniu opłacania składek). Z kilku przyczyn należy być jednak ostrożnym w wysuwaniu wniosków dotyczących zachowań cudzoziemców na rynku pracy, zwłaszcza nierejestrowanego zatrudnienia. Na przykład,

dane w Tabeli 5 dotyczą całej populacji cudzoziemskiej, włączając w to osoby, które z definicji nie mogą uczestniczyć w rynku pracy (dzieci). Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku studentów i osób w podeszłym wieku. Co ważne, w przypadku wielu cudzoziemców ich zatrudnienie ma charakter sezonowy (głównie wiosną i latem), zatem statystyki dla końca roku nie odzwierciedlają tego typu zatrudnienia (i odprowadzania składek).

Po drugie, nie istnieje liniowa prawidłowość dotycząca skali uczestnictwa poszczególnych narodowości w systemie zabezpieczenia społecznego i stopnia ich integracji. I tak, spośród wszystkich Ukraińców, aż 61% odprowadzało składki. W świetle poprzedniego punktu jest to wyjątkowo duży odsetek, znacznie wyższy niż w przypadku Polaków. W przypadku Rosjan, było to tylko 37%. Jeśli chodzi o Białorusinów, 45% nich było zgłoszonych do ubezpieczenia społecznego. W przypadku Wietnamczyków, było to ok. 30%. Tak duże zróżnicowanie powinno być ostrożnie interpretowane, ponieważ niski odsetek nie musi jednoznacznie oznaczać braku integracji. Na przykład jak wspomniano w raporcie iMAP dotyczącym rodziny²³, istnieją jakościowo różne modele tworzenia rodziny imigranckich, oraz ich struktury. I tak, w przypadku Ukraińców, związki małżeńskie mają charakter mieszany, przez co aktywność zawodowa (lub jej brak) polskich partnerów oraz dzieci posiadające polskie obywatelstwo nie są ujęte w statystykach. Z drugiej strony w przypadku Wietnamczyków mamy do czynienia w dużej z małżeństwami osób tej samej narodowości, jak również łączeniem rodzin. Oznaczać to może wzrost liczby osób 'nieaktywnych' bez zasadniczego wpływu na integrację zarówno z punktu widzenia rynku pracy jak i polityki społecznej.

Wątkiem pobocznym, choć trudnym do wyjaśnienia jest wyjątkowa nadreprezentacja Afgańczyków w polskim systemie zabezpieczenia społecznego.

²³ Szelewa, Dorota (2010) *Imigracja a Problemy Rodziny* Warszawa, Centrum Stosunków Międzynarodowych Seria 'Integracja', Projekt iMAP

Tabela 5: Cudzoziemcy w Polsce według kraju pochodzenia i posiadanego statusu w roku 2009.

Obywatelstwo	OSIEDLENIE SIĘ	POBYT REZYDENTA DŁUGOTERMINOWEGO	POBYT TOLEROWANY	ZAMIESZKANIE NA CZAS OZNACZONY	Suma
Razem	44540	4538	632	36409	86119
UKRAINA	13787	1656	36	11074	26553
ROSJA	4843	364	63	1792	7062
BIAŁORUŚ	5019	276	13	3032	8340
WIETNAM	4375	721	333	2774	8203
ARMENIA	1763	307	66	1488	3624
CHINY	578	71	12	1927	2588
STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI	751	96	-	1211	2058
INDIE	471	228	10	1260	1969
TURCJA	454	179	-	1105	1738
KOREA POŁUDNIOWA	39	75	1	1177	1292
KAZACHSTAN	698	19	4	292	1013
JAPONIA	157	12	-	819	988
BUŁGARIA	894	12	-	-	906
MONGOLIA	388	81	1	429	899
NIGERIA	154	13	3	695	865

Źródło: Urząd ds. Cudzoziemców.

6. Podsumowanie i wnioski dla projektu iMAP

Jak podkreśla się w literaturze, podstawową kwestią determinującą korzystanie ze świadczeń społecznych jest długość pobytu w kraju przyjmującym. Ponieważ znaczna część cudzoziemców pracuje w Polsce sezonowo, często nie nabywają oni uprawnień do świadczeń. Ponadto, jak wykazują badania postaw imigrantów legalnie pracujących w Polsce, celem ich pobytu jest w znacznym stopniu praca, nie są zatem zainteresowani otrzymywaniem świadczeń społecznych. Po trzecie, konstrukcja prawna zezwoleń na prace dla osób nieposiadających zezwolenia na pobyt, zakłada, że wraz z wygaśnięciem stosunku pracy, cudzoziemiec powinien opuścić Polskę. Wreszcie, wielu imigrantów wskazuje na przeszkody językowe w kontaktach z polską administracją, co dotyczyć może również administracji szeroko rozumianej polityki społecznej. Z punktu widzenia finansowania polityki społecznej jest to zjawisko pozytywne, gdyż tacy migranci są płatnikami netto. Sytuację tę wzmacnia brak umów dwustronnych dotyczących koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego z głównymi państwami, z których imigranci pochodzą (Rosja, Ukraina, Białoruś). Z punktu widzenia praw imigrantów oznaczać to może problem braku wymaganego stażu pracy (okresu składkowego), który pojawi się w sytuacji wystąpienia ryzyka socjalnego (głównie starości i niepełnosprawności, lecz także macierzyństwa, choroby itd.)

7. Wnioski dla projektu iMAP:

1. **Opis problemu:** Zasadniczą kwestią, która w znacznym stopniu utrudnia analizę funkcjonowania systemu zabezpieczenia społecznego w kontekście integracji cudzoziemców są ograniczone dane na temat korzystania ze świadczeń. Brak danych administracyjnych dotyczących korzystania ze świadczeń uniemożliwia nie tylko ocenę mocnych i słabych stron konkretnych rozwiązań instytucjonalnych

dotyczących integracji, ale także analizę funkcjonowania polityki społecznej z perspektywy wybranych narodowości.

Wniosek dla projektu iMAP: Czy powstają projekty badawcze ukierunkowane na wzbogacenie dostępnej wiedzy na temat stopnia uczestnictwa imigrantów z krajów trzecich w systemie ubezpieczeń społecznych? Do jakiego stopnia uczestnictwo cudzoziemców w polskim systemie jest monitorowane?

- 2. Opis problemu:** Znaczna część cudzoziemców przebywających w Polsce nie ma świadomości przysługujących im praw, włączając w to prawo do świadczeń społecznych. Powoduje to brak korzystania z tych praw.

Wniosek dla projektu iMAP: Czy istnieją inicjatywy różnych organizacji, które mają na celu zaznajamianie cudzoziemców z ich prawami? Jaką rolę odgrywają w tym procesie pracodawcy?

- 3. Opis problemu:** Brak umów dwustronnych z głównymi krajami trzecimi, z których pochodzą imigranci powoduje brak transferu praw nabytych i nabywanych cudzoziemców. Sytuacja ta prowadzi do nieuznawania tych praw w kraju pochodzenia i w konsekwencji brak zabezpieczenia na wypadek zaistnienia ryzyka.

Wniosek dla projektu iMAP: czy kwestia braku uznawania praw nabytych jest przedmiotem dyskusji? Jakie podejmuje się inicjatywy mające uregulować ten problem?

- 4. Opis problemu:** Z badań wyłania się problem przeszkód biurokratycznych jako jednej z barier w dostępie do administracji, w tym publicznego systemu zabezpieczenia społecznego.

Wniosek dla projektu iMAP: Czy prowadzi się działania mające na celu ułatwienie dostępu do systemu zabezpieczenia społecznego?

Bibliografia:

Bauer, T., B. Dietz, et al. (2005). German Migration: Development, Assimilation, and Labour Market Effects. European migration: what do we know? K. F. Zimmermann. Oxford, Oxford University Press.

Grabowska-Lusińska, I., A. Janicka-Żylicz, et al. (2010). Spatial allocation of foreign workers in Poland. Immigration to Poland: policy, employment, integration. A. Górny, I. Grabowska-Lusińska, M. Lesińska and M. Okólski. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Scholar.

Mair, P. and J. Zielonka (2002). The enlarged European Union : diversity and adaptation. London ; Portland, OR, F. Cass.

SOPEMI (2009). International Migration Outlook. Paris, OECD.

Szczepański, M. (2010). Admission of foreigners to the labour market in Poland. Immigration to Poland: policy, employment, integration. A. Górny, I. Grabowska-Lusińska, M. Lesińska and M. Okólski. Warszawa, Scholar.

Valtonen, K. (2008). Social work and migration : immigrant and refugee settlement and integration. Farnham, England ; Burlington, VT, Ashgate.

Zimmermann, K. F. (2005). European migration : what do we know? Oxford ; New York, Oxford University Press.

CENTRUM STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH
CENTER FOR INTERNATIONAL RELATIONS

ul. Emilii Plater 25
00-688 WARSZAWA
tel.: (+48 22) 646 52 67, 646 52 68
fax: (+48 22) 646 52 58
e-mail: info@csm.org.pl
www.csm.org.pl